2.7. Hudeybiye Antlaşması

Medine'de geçen altı yıl içerisinde müşriklerle yapılan mücadelelerden başarı ile çıkılmış ve Medine'nin iç güvenliği sağlanmıştı. Allah Resulü(s.a.v.) Müslümanların lehine gerçekleşen bu ortamdan istifade etmek için haram aylardan olan Zilkâde ayında Mekke'yi ziyaret etmeye niyet etti. Kâbe'yi ziyaret maksadıyla yola çıktıklarının bir göstergesi olarak ashâbına yolcu kılıcından başka bir silah almamalarını emretti. Yanlarında götürülmek üzere kurbanlık olarak yetmiş deve hazırlattı. Nümeyle b. Abdullah'ı şehri idare etmek üzere vekil bırakan Hz. Peygamber, silahsız bir şekilde bin dört yüz sahabiyle Mekke'ye doğru yola çıktı. Kafilede biri Hz. Peygamberin eşi Ümmü Seleme(r.a.) olmak üzere dört de kadın sahabi vardı.[60]

Görsel 4.6: *Hudeybiye mevkisinin günümüzdeki görüntüsü*

Hz. Ömer ve ensarın ileri gelenlerinden Sa'd b. Ubade'nin kendileriyle savaş hâlinde oldukları bir topluluğa karşı herhangi bir askerî teçhizat almadan gitmelerinin doğru olmadığını söyleyerek endişelerini belirtmeleri üzerine *"Ben umreye niyetlenmişken yanımda silah taşımak istemem!"* buyuran Allah Resulü(s.a.v.) niyetinin savaş değil barış olduğunu vurgulamıştı.[61]

Medine'ye 10 km mesafedeki mikat mahalli olan Zülhuleyfe'de konaklayan Peygamberimiz(s.a.v.), umre yapmak maksadıyla yola çıktıklarını müşriklere haber vermesi için Huzâa kabilesinden Büsr b. Süfyân'ı Mekke'ye gönderdi. Hz. Peygamber ve ashâbı ihrama girip umreye niyet ederek *"Lebbeyk! Allahümme lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk! İnnel hamde ve'n-nimete leke ve'l-mülke lâ şerîke lek."* diyerek yüksek sesle telbiye getirmeye başladılar. Zülhuleyfe'den devam ederek Ebvâ'ya gelen Allah Resulü(s.a.v.), burada annesi Âmine'nin kabrini ziyaret etti. Daha sonra Mekke'ye 12 km uzaklıktaki Hudeybiye'de konakladı. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) kalabalık bir toplulukla Mekke'ye gelmekte olduklarını öğrenen Müşrikler onları şehre sokmama kararı almışlardı. Bunun için de Halid b. Velid kumandasında iki yüz kişilik bir süvari birliğini Müslümanları engellemek üzere Gamim denilen yere göndermişlerdi. Savaş hâlinde oldukları düşmanlarına bile haram aylarda Kâbe'yi tavaf etme izni veren Müşriklerin Müslümanlara olan tavrı Allah Resulü'nü(s.a.v.) fazlasıyla üzdü.[62]

Müslümanlarla Mekkeliler arasındaki sorunu çözmek için elçiler gidip gelmeye başladı. Hz. Peygamber elçilere sadece Kâbe'yi ziyaret etmek istediklerini iletiyor, müşrikler ise Mekke'ye girmelerine asla müsaade etmeyeceklerini söylüyorlardı. Peygamberimiz(s.a.v.) tıkanan görüşmeleri çözmesi için nüfuzlu bir kabileye mensup olan Hz. Osman'ı gönderdi. Kureyş'in ileri gelenleri Hz. Osman'a bu ziyarete izin vermeyeceklerini ancak isterse kendisinin Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Hz. Osman'ın Resulullah(s.a.v.) tavaf etmedikçe kendisinin de tavaf etmeyeceğini belirtmesi üzerine Kureyşliler onu hapsettiler. Hz. Osman'ın dönmesi gecikince müşrikler tarafından öldürülmüş olacağından endişelenen Peygamber Efendimiz müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacaklarına dair ashâbından biat aldı. Bu ahitleşmeye, altında yapılan ağaca nispetle "Rıdvan Biatı" adı verildi.[63]

58 Ahzâb, 25. ayet.
59 Buhârî, Meğâzî, 29; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 266.
60 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 321-322; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 91.
61 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 573.
62 Buhârî, Meğâzî, 35; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 572-600.
63 Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 7; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 329.

AYETLERİN IŞIĞINDA

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."

(Fetih suresi, 18-19. ayetler.)

Derkenar

Hudeybiye Antlaşması'na göre

1. Müslümanlar bu yıl Kâbe'yi ziyaret etmeden geri dönecek, ancak bir yıl sonra ziyaret edecek ve Mekke'de üç gün kalacaklardır. Bu esnada yanlarında sadece yolcu kılıcı bulunduracaklar, Müşrikler ise o sırada şehri boşaltacaklardır.

2. Medinelilerden biri Mekke'ye iltica ederse Müslümanlara iade edilmeyecek, fakat Mekkelilerden biri Medine'ye iltica ederse geri verilecektir.

3. Müslümanlarla Mekkeliler arasında on yıl savaş yapılmayacak, Arap kabileleri istedikleri tarafla ittifak yapabileceklerdir.

(Buhârî, Cizye, 19; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 603- 605.)

Kureyş müşrikleri bu biattan haberdar olup Müslümanların kararlılığını görünce Hz. Osman'ı serbest bıraktılar. Yeni bir savaşı göze alamadıklarından Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyet göndererek sulh teklifinde bulundular. Allah Resulü'nün(s.a.v.), Kureyşlilerin sulh tekliflerini kabul etmesi üzerine müzakereler neticesinde Hudeybiye Antlaşması yapıldı. Peygamberimiz(s.a.v.) antlaşma metnini yazmak üzere görevlendirilen Hz. Ali'ye, "*Bismillahirrahmânirrahîm*" ifadesiyle başlamasını söyledi. Süheyl b. Amr itiraz ederek "Bismikallahümme" şeklinde yazılmasını istedi. Hz. Peygamber'in emriyle Hz. Ali de o şekilde yazdı.[64]

Tarafların isimlerini yazmaya sıra gelince Allah Resulü(s.a.v.) *"Bu, Allah'ın Resulü Muhammed ile Süheyl b. Amr'ın üzerinde uzlaştığı antlaşmadır."* diye yazılmasını söyledi. Süheyl, yine itiraz etti. "Vallahi, biz senin gerçekten Allah'ın Resulü olduğunu kabul etmiş olsaydık Beytullah'ı ziyaretine mani olmaz ve seninle çarpışmaya kalkmazdık! Muhammed b. Abdullah yaz." dedi. Peygamber Efendimiz Hz. Ali'ye *"Sil onu. Sil de Muhammed b. Abdullah yaz."* diye emretti. Hz. Ali'nin bunu yapmak istememesi üzerine yazılanları bizzat eliyle silen Resulullah(s.a.v.), onun yerine "İbn Abdullah" yazdırdı.[65]

Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmeden dönecek olmaları, kendilerine sığınan Ebu Cendel'i müşriklere teslim etmek zorunda kalmaları ve antlaşma şartlarının aleyhlerine görünmesi Müslümanları son derece rahatsız etmişti. Hz. Ömer, bu durumu yüksek sesle Hz. Peygamber'e ifade edince Allah Resulü(s.a.v.): *"Ben Allah'ın elçisiyim ve asla O'na isyan edemem. Yardımcım O'dur!"* buyurarak yaptığı işin sevk-i ilahi ile olduğuna işaret ederek onu sakinleştirdi.[66]

Allah Resulü(s.a.v.) ashâbına kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını emir buyurdu. Sahabiler sonsuz hürmet ve muhabbetlerine rağmen Hz. Peygamber'in sözlerini duymazdan geldiler. Resulullah(s.a.v.) üç kez tekrarlamış olduğu hâlde ne kurbanlarını kestiler ne de ihramdan çıktılar. Ashâbın bu tavrına son derece üzülen Allah Resulü(s.a.v.) çadırına döndü. Hz. Peygamber'in üzüntüsüne şahit olan eşi Hz. Ümmü Seleme "Ya Resulallah! Kimseye bir şey deme! Kalk kurbanını kes ve ihramdan çık! Onlar seni takip edeceklerdir." diye tavsiyede bulundu. Nitekim öyle de oldu.[67]

Allah Resulü(s.a.v.) ve ashâbı Hudeybiye'den ayrıldığında bir tarafta Mekkelilerle barış yapmanın sevincini, diğer tarafta umre yapamadan dönmenin ve Ebu Cendel'i müşriklere iade etmenin üzüntüsünü yaşıyorlardı. Dönüş yolunda yakında büyük fetihlere kavuşacaklarını müjdeleyen "**Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik...**"[68] ayetinin nazil olması gönüllerini ferahlattı.

64 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 331-332.
65 Müslim, Cihad ve's-siyer, 90-93.
66 Müslim, Cihad ve's-siyer, 94; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 608.
67 Buhârî, Şurût, 15; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 613; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 333.
68 Fetih suresi, 1. ayet.

YORUMLAYALIM

Hudeybiye Antlaşması'nın imzalandığı esnada Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebu Cendel, Hudeybiye Antlaşması imzalandığı esnada Süheyl b. Amr'ın Müslüman olan oğlu Ebu Cendel, hapsedildiği yerden kaçarak ayakları zincirle bağlı bir hâlde antlaşmanın yapıldığı yere geldi. Antlaşma gereği Peygamberimiz(s.a.v.) Ebu Cendel'i babasına iade etmek zorunda kaldı. Ebu Cendel'in: "Ya Resulallah! Ey Müslümanlar! Bana eziyet etsinler diye mi teslim ediyorsunuz?" şeklindeki feryatları Allah Resulü(s.a.v.) ve Müslümanları üzdü. Hz. Peygamber Ebu Cendel'e: "Sabret! Şüphesiz Allah çıkar bir yol halk edecektir! Biz vermiş olduğumuz söze vefasızlık edemeyiz!" buyurarak teselli etti.

Müslüman olduğu için Mekke'de hapsedilen Ebu Basîr ise Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra kaçıp Medine'ye gidenlerdendi. Müşrikler Ebu Basîr'in iade edilmesini isteyince Hz. Peygamber antlaşma esaslarına uymak zorunda kaldı.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C. 3, s. 332-333; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 608-609.)

Yukarıda verilen Ebu Cendel ve Ebu Basîr örneğinden hareketle Hz. Peygamber'in sözünde durmaya verdiği önemi yorumlayınız.

Hudeybiye Antlaşması gereği Medine'ye giremeyen Ebu Cendel, müşriklerin zulmünden kaçan Ebu Basîr ve arkadaşları ile Kızıldeniz sahilinde Kureyş kervanlarının yolu üzerindeki Îs kasabasına yerleşti. Onların Kureyş ticaret kervanlarını tehdit etmeleri üzerine müşrikler, antlaşmanın üzerinden bir yıl geçmeden Allah Resulü'ne(s.a.v.) geldiler ve Mekkeli müşriklerden Müslüman olanların durumu ile ilgili maddenin iptalini istediler.

Hudeybiye Antlaşması ile müşrikler İslam devletini resmen tanımış oluyorlardı. Bu durum Müslümanlar için büyük bir siyasi zaferdi. Ayrıca bu antlaşma sonraki fetihler için bir başlangıç olmuştur. Barış ortamı sayesinde Halid b. Velid ve Amr b. Âs gibi müşriklerin ileri gelenleri başta olmak üzere pek çok kişi İslam'a girmiştir. Hudeybiye Antlaşması'ndan Mekke'nin fethine kadar geçen iki sene zarfında Müslüman olanların sayısı, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamber olarak gönderilişinden bu antlaşmanın yapıldığı zamana kadar geçen yaklaşık yirmi sene içinde Müslüman olanlardan çok daha fazla olmuştur. Hudeybiye'den dönen sahabilerin sayısı bin dört yüz iken iki sene sonra Mekke'nin fethinde bu sayı on bini bulmuştu.

Allah Rasulü(s.a.v.) **"Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın..."**[69] ayetinin nazil olmasıyla antlaşmadan bir yıl sonra eda edemedikleri umreyi kaza etmek üzere Müslümanlara hazırlanmalarını emretti. Hicretin yedinci yılı Zilkâde ayında Medine'den yola çıkıldığında Hudeybiye'de bulunmayanların da katılmasıyla Kâbe'yi ziyarete gidenlerin sayısı iki bini geçti. Hicretten sonra Müslümanların bu ilk Kâbe ziyaretine "Umretü'l-kaza" adı verilmiştir.[70]

SÖZ SİZDE

"Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken, sizin için o hayırlı olur ve bir şeyi istediğiniz hâlde, o hakkınızda şer olur. Allah bilir, siz bilemezsiniz!"

(Bakara suresi, 216. ayet.)

Hudeybiye Antlaşması'nın sonuçlarını da dikkate alarak yukarıdaki ayetle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

69 Bakara suresi, 196. ayet.
70 Buhârî, Meğâzî, 43; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 12-14.